

Zajednička izjava civilnog društva i lokalnih aktera

Lokalne zajednice za rodno odgovoran i održiv mir i razvoj

Pozadina i kontekst

Ova Zajednička izjava nastala je kroz participativni proces koji je facilitiran u okviru Zajedničkog programa „Žene vode na putu mira i sigurnosti u Bosni i Hercegovini“ (WPS program), koji uz podršku Fonda za izgradnju mira generalnog sekretara Ujedinjenih nacija (PBF) provode UN Women, IOM i UNFPA, u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Izjava je rezultat opsežnog i participativnog procesa koji je iniciran izradom studije, „15 godina od provedbe Agende Žene, mir i sigurnost u Bosni i Hercegovini (UNSCR 1325)“, a koja je pružila sveobuhvatan pregled postignuća, izazova i preporuka za unapređenje provedbe Agende Žene, mir i sigurnost (WPS).

Studija je naglasila važnost primjene pristupa ljudske sigurnosti, koji obuhvata ekonomsko osnaživanje, pristup javnim uslugama, zaštitu prava, društvenu koheziju i jačanje povjerenja u institucije, kao temeljni okvir za izgradnju stabilnih i pravednih zajednica.

Na osnovu ovih nalaza, u periodu od maja do jula 2025. godine održano je 17 dijaloga u lokalnim zajednicama širom Bosne i Hercegovine, u kojima je učestvovalo više od 350 učesnika i učesnica iz institucija, organizacija civilnog društva, policije, akademske zajednice i privatnog sektora. Ovi dijalozi omogućili su lokalnim akterima da identifikuju ključne izazove i preporuke sa nivoa cijele zemlje pretoče u konkretna i praktična rješenja prilagođena lokalnom kontekstu.

Kao naredni korak, u okviru Sedmice održivog razvoja 2025, WPS program je facilitirao online konsultacije „Lokalne zajednice za rodno odgovoran i održiv mir i razvoj“, koje su okupile 32 učesnika i učesnice iz 21 lokalne zajednice širom zemlje. Kroz inkluzivan i participativan pristup, učesnici su na ovom sastanku zajednički definisali zagovaračke prioritete, konkretne prijedloge i mjere za unapređenje sigurnosti, jednakosti i održivosti, kao doprinos razvoju politika u Bosni i Hercegovini i provedbi globalne Agende 2030 za održivi razvoj.

Ovi procesi su također usklađeni sa *Sarajevskim obećanjem*, koje je WPS program pokrenuo na Međunarodnoj konferenciji o ženama, miru i sigurnosti, održanoj u Sarajevu u junu 2025. godine. Ovaj dokument poziva na obnovljenu posvećenost u sedam prioriternih oblasti, i pruža jedinstven zagovarački okvir koji povezuje prioritete lokalnih zajednica sa WPS naporima na nivou cijele zemlje, kao i na regionalnom i globalnom nivou.

Svrha izjave

Ova izjava predstavlja zajednički glas 19 organizacija civilnog društva i aktera iz 21 lokalne zajednice širom Bosne i Hercegovine¹, koje su učestvovalе u konsultativnom procesu i reafirmisale svoju posvećenost unapređenju rodne ravnopravnosti, socijalne pravde i mira. Zajednički su identifikovali prioritete i

¹ Lista potpisnica čuva se u skladu s principima zaštite podataka i koristi se isključivo za potrebe daljnje koordinacije i partnerstava unutar Zajedničkog programa.

oblikovali preporuke sadržane u ovom dokumentu, s ciljem jačanja ekonomske, zdravstvene, okolišne, lične i sigurnosti zajednice, koje služe kao:

- zagovarački alat za prenošenje lokalno definisanih prioriteta donosiocima odluka na svim nivoima vlasti,
- doprinos Agendi 2030, posebno Ciljevi održivog razvoja (SDG) 5 (Rodna ravnopravnost), SDG 16 (Mir, pravda i snažne institucije) i SDG 17 (Partnerstva za ciljeve), i
- platforma za kontinuirani dijalog između zajednica, institucija i međunarodnih partnera, koja osigurava da se glasovi s lokalnog nivoa čuju i uvažavaju u procesima donošenja odluka.

Prioriteti i preporuke zajednica

Mi, predstavnici i predstavnice organizacija civilnog društva, lokalnih vlasti i zajednica iz cijele Bosne i Hercegovine, pozivamo na obnovljenu posvećenost i održiva ulaganja u jačanje ljudske sigurnosti, društvene kohezije i rodne ravnopravnosti na svim nivoima vlasti.

1. Ekonomska sigurnost

1.1. Jedinice lokalne samouprave, centri za obrazovanje odraslih i privatni sektor trebaju organizovati programe prekvalifikacije i dodatne obuke radi ekonomskog osnaživanja žena, uključujući žene iz marginalizovanih grupa.

1.2. Izraditi i usvojiti lokalne akcijske planove za ekonomsko osnaživanje i zapošljavanje žena.

1.3. Revidirati kriterije lokalnih zajednica za dodjelu poticaja na lokalnom nivou za ekonomsko osnaživanje, uvođenjem obaveze dostavljanja podataka o rodnoj strukturi zaposlenih, bez ograničavanja prava na poticaje isključivo na preduzeća ili poljoprivredna gazdinstva u vlasništvu žena.

2. Zdravstvena sigurnost

2.1. Uspostaviti sistematske preglede sa obaveznom psihološkom procjenom zaposlenih u javnom i privatnom sektoru, u saradnji sa pružaocima zdravstvenih usluga i poslodavcima.

2.2. Uvesti obavezni skrining za postporodajnu depresiju (psihološki i fizički) u svim domovima zdravlja i bolnicama.

2.3. Osigurati pristupačnost ginekoloških usluga ženama sa invaliditetom, uključujući odgovarajuću opremu i arhitektonske prilagodbe koje omogućavaju nesmetan pristup zdravstvenim ustanovama.

2.4. Unaprijediti dostupnost razvojnih i rehabilitacijskih usluga za djecu sa poteškoćama u razvoju (logoped, defektolog, fizioterapeut) u domovima zdravlja u nerazvijenim lokalnim zajednicama.²

3. Okolišna sigurnost

3.1. Osigurati uključenost građana i građanki u procese donošenja odluka o upravljanju prirodnim resursima (koncesije, prostorno planiranje i sl.) u lokalnim zajednicama.

3.2. Provoditi kampanje podizanja svijesti o zaštiti okoliša, naročito na lokalnom nivou.

3.3. Uspostaviti rodno osjetljive mjere zaštite žena i djevojčica od povećanog rizika od rodno zasnovanog nasilja u situacijama prirodnih nepogoda ili javnozdravstvenih kriza.

² Dodano nakon ponovljenih prijedloga učesnika konsultacija, u cilju operacionalizacije postojećih prioriteta iz oblasti "Zdravstvena sigurnost".

4. Lična sigurnost

- 4.1. Unaprijediti sigurnost žena u digitalnom prostoru kroz efikasne odgovore nadležnih institucija, ujednačene standarde zaštite i harmonizaciju zakonodavnog okvira.
- 4.2. Uspostaviti sistem kontinuirane stručne edukacije o novim zakonskim propisima koji se odnose na zaštitu od nasilja nad ženama i nasilja u porodici, za sve zaposlene u sektorima zdravstva, obrazovanja, policije, pravosuđa i civilnog društva.
- 4.3. Provoditi programe ekonomskog osnaživanja žena kroz osposobljavanje za zapošljivost, dokvalifikaciju i prekvalifikaciju, u skladu s potrebama i interesima žena.

5. Sigurnost zajednice

- 5.1. Integrisati pitanja sigurnosti u lokalne gender akcione planove, u okviru lokalizacije Agende „Žene, mir i sigurnost“.
- 5.2. Pokrenuti inicijative za snažnije vrednovanje ženskog doprinosa kroz imenovanje većeg broja ulica i javnih prostora po istaknutim ženama iz lokalnih zajednica.
- 5.3. Povećati broj sigurnih kuća na lokalnom nivou, koje će biti izgrađene i u kontinuitetu finansirane od strane lokalnih zajednica.
- 5.4. Formirati lokalna koordinaciona tijela za sigurnost radi praćenja sigurnosnih prilika i koordinacije odgovora institucija, civilnog društva i lokalne zajednice.³

Zajednički poziv na djelovanje

Efikasna provedba ovih prioriteta zahtijeva kontinuiranu saradnju institucija, civilnog društva i međunarodnih partnera.

Postojeće inicijative, uključujući partnerstava između općina/opština/gradova, centara za socijalni rad i ženskih organizacija, pokazuju da lokalna rješenja već postoje i da ih je moguće širiti i umrežavati.

Pozivamo donosiocice odluka na svim nivoima da:

- integrišu ove prioritete u lokalne razvojne i gender akcione planove;
- osiguraju rodno odgovorno budžetiranje i sistematsko praćenje napretka; i
- održavaju inkluzivan i kontinuiran dijalog sa zajednicama u okviru obaveze Bosne i Hercegovine prema Agendi 2030.

Zajedno potvrđujemo da su ljudska sigurnost, rodna ravnopravnost i održivi mir međusobno povezani ciljevi, i da su glasovi lokalnih zajednica ključni za njihovo ostvarenje.

³ Dodano nakon ponovljenih prijedloga učesnika konsultacija, u cilju operacionalizacije postojećih prioriteta iz oblasti „Sigurnost zajednice“.